

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

DRUGI ODJEL

PREDMET RAMLJAK protiv HRVATSKE

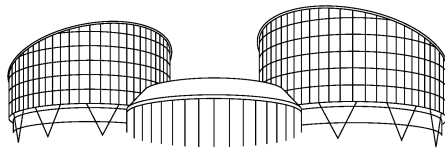
(Zahtjev br. 5856/13)

PRESUDA

STRASBOURG

27. lipnja 2017. godine

Ova će presuda postati konačna pod okolnostima utvrđenima u članku 44. stavku 2. Konvencije. Može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

U predmetu Ramljak protiv Hrvatske,

Europski sud za ljudska prava (Drugi odjel), zasjedajući u Vijeću u sastavu:

Işıl Karakaş, *predsjednica*,
Julia Laffranque,
Nebojša Vučinić,
Valeriu Griţco,
Ksenija Turković,
Jon Fridrik Kjølbro,
Stéphanie Mourou-Vikström, *suci*,

i Stanley Naismith, *Tajnik odjela*,

nakon vijećanja zatvorenog za javnost 30. svibnja 2017. godine,
donosi sljedeću presudu koja je usvojena navedenog datuma:

POSTUPAK

1. Postupak u ovome predmetu pokrenut je temeljem zahtjeva (br. 5856/13) protiv Republike Hrvatske što ga je 14. prosinca 2012. godine hrvatska državljanka gđa Milica Ramljak („podnositeljica zahtjeva”) podnijela Sudu na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda („Konvencija”).

2. Podnositeljicu zahtjeva zastupao je g. T. Vukičević, odvjetnik iz Splita. Hrvatsku Vladu („Vlada”) zastupala je njezina zastupnica gđa Š. Stažnik.

3. Podnositeljica zahtjeva posebice je navela da je povrijeđeno njezino pravo na nepristrani sud zajamčeno člankom 6. stavkom 1. Konvencije.

4. Vlada je obaviještena o gore navedenom prigovoru 16. travnja 2015. godine, a ostatak zahtjeva odbačen je kao nedopušten na temelju pravila 54. stavka 3. Poslovnika Suda.

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI PREDMETA

5. Podnositeljica zahtjeva rođena je 1962. godine i živi u Sinju.

6. Dana 29. prosinca 2005. godine M.R. je podnio tužbu protiv podnositeljice zahtjeva pred Općinskim sudom u Sinju, tražeći da se oporuka proglasi ništetnom. M.R. su zastupali odvjetnici V.Lj. i Ž.V.

7. Općinski sud u Sinju je 8. prosinca 2006. godine donio presudu u korist podnositeljice zahtjeva.

8. Tužitelj je izjavio žalbu Županijskom sudu u Splitu. Građanski odjel tog suda ima preko četrdeset sudaca. Dana 27. kolovoza 2009. godine vijeće od tri suca kojim je predsjedao sudac D.P., donoseći odluku bez provođenja rasprave, prihvatilo je žalbu i preinačilo prvostupanjsku presudu. Smatralo je da je prvostupanjski sud ispravno utvrdio činjenice, ali da je pogrešno primijenio materijalno pravo.

9. Podnositeljica zahtjeva izjavila je reviziju Vrhovnom sudu Republike Hrvatske, navodeći, između ostalog, da nije imala pravedno suđenje pred nezavisnim i nepristranim sudom jer je sudac D.P. bio otac odvjetničkog vježbenika koji je radio u odvjetničkom uredu V.Lj. i Ž.V., a koja su obojica zastupala tužitelja u postupku.

10. Vrhovni sud Republike Hrvatske je 14. rujna 2011. godine odbio reviziju podnositeljice zahtjeva kao neosnovanu i potvrdio drugostupanjsku presudu. Posebice je utvrdio:

„Iz spisa predmeta razvidno je da N.P., sin suca D.P., ni na koji način nije sudjelovao u predmetnom postupku. Stoga po ocjeni ovog suda ne postoje okolnosti koje dovode u sumnju nepristranost suca D.P. radi kojih isti ne bi mogao sudjelovati u donošenju drugostupanjske presude.”

11. U ustavnoj tužbi od 29. lipnja 2012. godine podnositeljica zahtjeva tvrdila je da iako N.P. nije sudjelovao na ročištima održanim u predmetnom postupku nije bilo naznaka da nije na drugi način sudjelovao u predmetu. Bio je u odnosu podređenosti (poslodavac-zaposlenik) naspram pravnog zastupnika protivne stranke, a dotični odvjetnički ured zapošljavao je samo mali broj ljudi. Podnositeljica zahtjeva istaknula je da je prvostupanjska presuda u njezinu korist naknadno preinačena povodom žalbe. Ustavni sud Republike Hrvatske je 3. listopada 2012. godine odbacio ustavnu tužbu kao nedopuštenu.

II. MJERODAVNO DOMAĆE PRAVO I PRAKSA

A. Ustav Republike Hrvatske

12. Članak 29. stavak 1. Ustava Republike Hrvatske („Narodne novine” br. 41/2001 od 7. svibnja 2001.) glasi kako slijedi:

„Svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično i u razumnom roku odluči o njegovim pravima i obvezama, ili o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela.”

B. Zakon o parničnom postupku

13. Mjerodavne odredbe Zakona o parničnom postupku („Narodne novine” br. 53/1991, 91/1992 i 112/1999) glase kako slijedi:

Članak 71.

„Sudac ne može obavljati sudačku dužnost:

1. ako je sam stranka, zakonski zastupnik ili punomoćnik stranke ... ;

...

3. ako mu je stranka ili zakonski zastupnik ili punomoćnik stranke srodnik po krvi u pravoj liniji do bilo kog stupnja, a u pobočnoj liniji do četvrtog stupnja ili mu je bračni drug, izvanbračni drug ili srodnik po tazbini do drugog stupnja, bez obzira na to je li brak prestao ili nije;

...

7. ako postoje druge okolnosti koje dovode u sumnju njegovu nepristranost.”

14. Na temelju članka 72. Zakona o parničnom postupku, razlozi navedeni u članku 71. stavcima 1. do 6. smatraju se apsolutnim razlozima za izuzeće suca iz predmeta. Točka 7. odnosi se na situacije u kojima je sudac dužan obavijestiti predsjednika suda o svim okolnostima za koje smatra da bi mogle dovesti u pitanje njegovu nepristranost. Predsjednik suda tada mora donijeti odluku o mogućem izuzeću, uzimajući u obzir okolnosti predmeta.

15. Članak 72. stavak 1. propisuje da čim sudac postane svjestan apsolutnog razloga za izuzeće, on ne smije dalje sudjelovati u predmetu o kojem je riječ. Sudac je dužan ukazati na okolnosti za njegovo izuzeće iz obavljanja sudačke dužnosti predsjedniku suda, koji zatim imenuje drugog suca.

16. Članak 73. stavak 6. propisuje da stranke moraju podnijeti zahtjev za izuzeće suca čim saznaju da postoji razlog za takvo izuzeće. Taj se zahtjev mora podnijeti najkasnije do zaključenja rasprave pred prvostupanjskim sudom ili, ako nije bilo rasprave, do donošenja odluke.

17. Članak 73. stavak 7. propisuje da stranke mogu zahtjev za izuzeće suca višeg suda stranka staviti u pravnom lijeku ili odgovoru na pravni lijek.

18. Članak 75. glasi kako slijedi:

Članak 75.

„Kad sudac pojedinac, predsjednik vijeća, član vijeća ili predsjednik suda sazna da je stavljen zahtjev za njegovo izuzeće, dužan je obustaviti svaki rad na tom predmetu, a ako je izuzeće zatraženo zbog razloga iz članka 71. stavka 1. točke 7. ovoga Zakona, može do donošenja rješenja o zahtjevu poduzimati samo one radnje za koje postoji opasnost od odgode.”

(b) Praksa Vrhovnog suda Republike Hrvatske

19. Mjerodavni dio odluke br. Revr 736/07-2 od 27. rujna 2005. godine glasi:

„... Županijski sud u Osijeku obavijestio je Vrhovni sud Republike Hrvatske da je Z.Z., sin D.Z. (koji je kao predsjednik vijeća sudjelovao u donošenju pobijane presude) u vrijeme donošenja pobijane presude radio kod punomoćnika tužitelja (odvjetnika L.M.) kao odvjetnički vježbenik.

U odredbi članka 71. Zakona o parničnom postupku, točke 1.-6., taksativno su navedeni razlozi o tome kada sudac ne može obavljati sudačku dužnost.

...

U odredbi točke 7. istog članka navedeno je da sudac ne može obavljati sudačku dužnost ako postoje druge okolnosti koje dovode u sumnju njegovu nepristranost.

Prema prosudbi revizijskog suda, činjenica da je Z.Z., zaposlen kao odvjetnički vježbenik kod punomoćnika tužitelja – odvjetnika L.M., je takva okolnost koja dovodi u sumnju nepristranost njegovog oca D.Z., da kao predsjednik vijeća sudjeluje u donošenju drugostupanjske presude u kojem predmetu tužitelja kao punomoćnik zastupa odvjetnik L.M.”

20. Mjerodavni dio odluke br. Rec 1643/11-2 od 26. ožujka 2013. godine glasi:

„... u reviziji se navodi da je prvostupanjsku presudu donio sudac čija supruga je zaposlena kao odvjetnički vježbenik u odvjetničkom uredu punomoćnika tužitelja ...

...

Time što je u donošenju prvostupanjske presude sudjelovao sudac koji ne može obavljati sudačku dužnost zbog navedenog relativnog razloga za izuzeće, u postupku pred prvostupanjskim sudom počinjena je bitna povreda odredaba parničnog postupka ...”

21. Mjerodavni dio odluke br. Revr 307/09-2 od 11. lipnja 2009. godine glasi:

„... u reviziji se navodi da je na nekoliko zadnjih ročišta kao zamjenik pomoćnika tužiteljicu zastupao N.P. koji je zaposlenik u odvjetničkom uredu punomoćnika tužiteljice Ž.V., a da je N.P. sin predsjednika drugostupanjskog vijeća D.P. ...

...

Međutim, okolnost da je sin predsjednika drugostupanjskog vijeća zaposlen kao odvjetnički vježbenik kod punomoćnika tužiteljice predstavlja okolnost koja dovodi u sumnju nepristranost predsjednika vijeća, a što predstavlja razlog za izuzeće [suca] iz članka 71. točke 7. Zakona o parničnom postupku.”

PRAVO

I. NAVODNA POVREDA ČLANKA 6. STAVKA 1. KONVENCIJE

22. Podnositeljica zahtjeva prigovorila je da Županijski sud u Splitu nije bio nepristran zbog sudjelovanja suca D.P. u predmetnom parničnom postupku. Pozvala se na članak 6. stavak 1. Konvencije koji glasi kako slijedi:

„Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi...svatko ima pravo na pravedno ... suđenje ... pred zakonom ustanovljenim neovisnim i nepristranim sudom.”

A. Dopuštenost

23. Sud primjećuje da prigovor nije očito neosnovan u smislu članka 35. stavka 3. točke a. Konvencije. Primjećuje i da nije nedopušten ni po kojoj drugoj osnovi. Stoga se mora proglasiti dopuštenim.

B. Osnovanost

1. Tvrdnje stranaka

24. Podnositeljica zahtjeva tvrdila je da pitanje je li ili ne N.P. bio formalno ovlašten zastupati njezine protivnike u predmetnom postupku bilo nebitno, jer su vježbenici u odvjetničkim uredima uvijek bili ovlašteni zamijeniti svoje nadređene. Prema mišljenju podnositeljice zahtjeva, sudac D.P. trebao se izuzeti iz predmeta zbog svoje bliske obiteljske veze sa zaposlenikom iz odvjetničkog ureda koji je zastupao protivnika podnositeljice zahtjeva, a što je dovelo u sumnju nepristranost suca. Odvjetnički ured o kojem je riječ imao je samo dva glavna odvjetnika i N.P. je bio u položaju podređenosti (poslodavac-zaposlenik) naspram oba odvjetnika.

25. Vlada je tvrdila da nije bilo naznaka o bilo kakvim sumnjama u subjektivnu nepristranost suca D.P. Što se tiče objektivnog testa, Vlada je tvrdila da se nije moglo smatrati da činjenica da je sudac D.P. bio otac vježbenika zaposlenog u odvjetničkom uredu koji je zastupao protivnika podnositeljice zahtjeva, sama po sebi utječe na nepristranost tog suca. Tvrdila je da N.P. nije dobio punomoć od protivnika podnositeljice zahtjeva

da ga zastupa i da N.P. nije ni na koji način sudjelovao u predmetnom postupku. Također nije imao nikakvog utjecaja na ishod postupka niti je imao bilo kakvu korist od tog ishoda. N.P. je dobio sve potrebne kvalifikacije da bi postao samostalni odvjetnik tek četiri dana nakon donošenja odluke povodom žalbe.

2. Ocjena Suda

(a) Opća načela

26. Sud primjećuje da su relevantna načela Konvencije sažeta u predmetu *Morice (Morice protiv Francuske* [VV], br. 29369/10, odlomci 73.-78., 23. travnja 2015., s daljnjim upućivanjima), kako slijedi:

„73. Sud ponavlja da nepristranost uobičajeno podrazumijeva izostanak predrasude ili pristranosti, a njezino se postojanje, odnosno nepostojanje može provjeriti na različite načine. Prema ustaljenoj praksi Suda, postojanje nepristranosti u smislu članka 6. stavka 1. mora biti utvrđeno prema subjektivnom testu, pri čemu se mora uzeti u obzir osobno uvjerenje i ponašanje konkretnog suca, to jest, je li sudac imao neke osobne predrasude ili pristranosti u tom predmetu; te isto tako prema objektivnom testu, to jest treba utvrditi je li sam sud, i, između drugih vidova, i njegov sastav, nudio dovoljno jamstava kako bi se isključila svaka legitimna dvojba glede njegove nepristranosti ...

74. Glede subjektivnoga teksta, u sudskoj praksi Suda davno je ustanovljeno načelo da se će se sud smatrati slobodnim od osobnih predrasuda ili pristranosti ... Osobna nepristranost suca mora se pretpostaviti dok se ne dokaže suprotno ... Glede vrste dokaza koji se traži, Sud je, na primjer, tražio da se utvrdi je li sudac iskazao neprijateljstvo ili zlonamjernost iz osobnih razloga ...

75. U najvećem broju slučajeva u kojima se pojavljuje pitanje nepristranosti Sud je bio usredotočen na objektivni test ... Međutim, ne postoji čvrsta podjela između subjektivne i objektivne nepristranosti, budući da ponašanje suca ne samo da može potaknuti objektivne bojazni glede nepristranosti s gledišta vanjskoga promatrača (objektivni test), nego se može postaviti i pitanje njegovog ili njezinog osobnog uvjerenja (subjektivni test) ... Stoga u nekim predmetima u kojima može biti teško pribaviti dokaze kojima se pobija pretpostavka subjektivne nepristranosti suca, zahtjev objektivne nepristranosti daje daljnje važno jamstvo ...

76. Glede objektivnoga testa, mora se utvrditi postoje li, sasvim odvojeno od ponašanja suca, provjerljive činjenice koje mogu potaknuti dvojbu glede njegove nepristranosti. To podrazumijeva da je pri odlučivanju postoji li u nekom predmetu legitiman razlog za bojazan da neki sudac pojedinac ili neko tijelo sastavljeno od sudaca nije nepristrano, stav dotične osobe važan, ali ne i odlučan. Ono što je odlučno jest to može li se ta bojazan smatrati objektivno opravdanom ...

77. Objektivni se test najviše odnosi na hijerarhijske i druge veze između sudaca i drugih sudionika u postupku ... Stoga u svakom pojedinom predmetu treba odlučiti je li predmetna veza takve prirode i stupnja da ukazuje na nedostatak nepristranosti na strani suda ...

78. U tom smislu čak i ono što se izvana čini može biti od određene važnosti ili, drugim riječima, „ne samo da se pravda mora izvršavati, mora se i vidjeti da se ona izvršava” ... Ono o čemu se ovdje radi jest povjerenje koje sudovi u demokratskom

društvu moraju nadahnuti u javnosti. Dakle, svaki sudac kod kojeg postoji legitimni razlog za strah od pristranosti mora se izuzeti ...”

(b) Primjena tih načela na ovaj predmet

27. Sud ponavlja da se prema subjektivnom testu osobna nepristranost suca mora pretpostaviti dok se ne dokaže suprotno (vidjeti odlomak 16. gore). U ovome predmetu Sud smatra kako nisu izneseni nikakvi dokazi o osobnoj pristranosti predsjednika žalbenog vijeća koji je odlučivao o predmetu podnositeljice zahtjeva.

28. Stoga se predmet mora ispitati iz perspektive objektivne nepristranosti. Točnije, Sud mora pozabaviti pitanjem mogu li se sumnje podnositeljice zahtjeva, proizišle iz konkretnih okolnosti, smatrati objektivno opravdanim.

29. S obzirom na pitanje nepristranosti suca D.P., Sud primjećuje kako je razumljivo da su se kod podnositeljice zahtjeva pojavile sumnje u nepristranost s obzirom da je njegov sin, N.P., bio zaposlen u uredu dvaju odvjetnika koji su zastupali protivnika podnositeljice zahtjeva u predmetnom parničnom postupku. Međutim, Sud ima na umu da se ne zahtijeva uvijek automatsko izuzeće svih sudaca na domaćoj razini koji su u srodstvu s djelatnicima odvjetničkih ureda koji zastupaju stranke u određenom postupku (usporediti s predmetom *Dorozhko i Pozhaskiy protiv Estonije*, br. 14659/04 i 16855/04, odlomak 53., 24. travnja 2008.).

30. U postupku koji se pokreće na temelju pojedinačnog zahtjeva, Sud se u najvećoj mogućoj mjeri treba ograničiti na ispitivanje konkretnog slučaja koji je pred njim (vidjeti predmet *Wettstein protiv Švicarske*, br. 33958/96, odlomak 41., ESLJP 2000-XII). Nadalje, Sud ponavlja da su države ugovornice dužne organizirati svoje pravne sustave na način da osiguraju ispunjavanje zahtjeva iz članka 6. stavka 1., a nepristranost je neupitno jedan najvažnijih takvih zahtjeva. Zadatak Suda je da utvrdi jesu li države ugovornice postigle rezultat koji zahtijeva Konvencija, a ne da odredi sredstva koja se trebaju upotrijebiti (vidjeti predmet *De Cubber protiv Belgije*, 26. listopada 1984., odlomak 35., Serija A br. 86; i usporediti s gore citiranim predmetom *Dorozhko i Pozhaskiy*, odlomak 53.).

31. U ovome predmetu, bojazan zbog nedostatka nepristranosti suca D.P., koji je bio predsjednik izvanraspravnog vijeća Županijskog suda u Splitu koji je djelovao kao žalbeni sud u predmetu podnositeljice zahtjeva, leži u činjenici da je N.P., sin suca D.P., u vrijeme spornog postupka bio vježbenik u odvjetničkom uredu koji je zastupao protivnika podnositeljice zahtjeva. Prema mišljenju Suda, priroda tih osobnih veza važna je pri određivanju jesu li bojazni podnositeljice zahtjeva bile objektivno opravdane (vidjeti predmete *Micallef protiv Malte* [VV], br. 17056/06, odlomak 102., ESLJP 2009, i *Mitrov protiv Republike Makedonije*, br. 45959/09, odlomak 54., 2. lipnja 2016.). Sud je jasno istaknuo da kada

postoji opravdani razlog za bojazan da sudac nije nepristran, taj se sudac mora izuzeti.

32. Sud smatra da su sljedeći čimbenici važni pri ocjeni pitanja je li sucu D.P. nedostajala objektivna nepristranost.

33. Iako podnositeljica zahtjeva nije bila u položaju tražiti izuzeće suca D.P. prije donošenja presude žalbenog suda jer je taj sud sudio na zatvorenoj sjednici, a podnositeljica zahtjeva nije bila upoznata sa sastavom vijeća žalbenog suda, unatoč tome bila je u prilici dovesti u pitanje nepristranost suca D.P. u njezinoj žalbi upućenoj Vrhovnom sudu Republike Hrvatske, što je i učinila (usporediti s gore citiranim predmetom *Morice protiv Francuske*, odlomak 90.).

34. Što se tiče veze između suca D.P. i N.P., Sud primjećuje da su oni otac i sin, odnosno oni su u izravnom krvnom srodstvu prvog stupnja. U spisu ne postoji ništa što ukazuje da sudac nije bio svjestan činjenice da je njegov sin bio zaposlen u odvjetničkom uredu koji je zastupao stranku u predmetnom postupku (usporediti s gore citiranim predmetom *Dorozhko i Pozhaski*, odlomak 56.). Međutim, ništa u spisu predmeta ne ukazuje na to da je on o tim okolnostima obavijestio predsjednika suda (vidjeti članak 72. Zakona o parničnom postupku citiran u odlomku 14. gore). Da je to učinio, sva pitanja vezana uz njegovo sudjelovanje u predmetu bila bi riješena prije nego što ga je ispitao žalbeni sud.

35. Što se tiče uključenosti N.P. u postupak o kojem je riječ, Sud prihvaća da on nije osobno zastupao protivnika podnositeljice zahtjeva u bilo kojoj fazi postupka. Međutim, njegovo zaposlenje u odvjetničkom uredu koji je zastupao protivnika podnositeljice zahtjeva preklapalo se s tim postupkom.

36. Praksa Vrhovnog suda Republike Hrvatske, i prije i nakon predmeta podnositeljice zahtjeva, pokazuje da je bio sklon ukidanju presuda koje su donijeli suci čiji su bliski srodnici radili u odvjetničkim uredima zastupnika stranaka, bez obzira jesu li bili izravno uključeni u predmet o kojem je riječ ili ne (vidjeti odlomke 19. i 20. gore za situaciju u kojoj srodnik nije bio izravno uključen u predmet i odlomak 21. za situaciju u kojoj je bio).

37. Kao zaposlenik tog odvjetničkog ureda N.P. je morao imati blisku poslovnu vezu sa svoja jedina dva glavna odvjetnika, koji su obojica zastupali protivnika podnositeljice zahtjeva. Kao odvjetnički vježbenik u tom odvjetničkom uredu, N.P. je bio mogao zamijeniti bilo kojeg od svojih dvaju nadređenih u takvoj vrsti predmeta jer je punomoć koju je tužitelj dao predmetnom odvjetničkom uredu automatski uključivala N.P., a uz to nije bilo potrebe da mu se da bilo kakvo dodatno ili posebno ovlaštenje kako bi mogao raditi na tom predmetu. Također, N.P. je bio u položaju podređenosti naspram njih i primao je plaću. Štoviše, njegovo zaposlenje bilo je samo privremeno i podložno mogućem produljenju, u kojem je pogledu također ovisilo o njegova dva nadređena (usporediti s predmetom *Steck-Risch i*

drugi protiv Lihtenštajna, br. 63151/00, odlomci 47. i 49., 19. svibnja 2005.).

38. Sud smatra da je činjenica da je takav bliski srodnik kao sin suca koji je odlučivao u parničnom predmetu u žalbenoj fazi imao bliske radne veze s odvjetnicima koji su zastupali protivnika podnositeljice zahtjeva kao jednog od stranaka u tom parničnom postupku i da je bio u položaju podređenosti kompromitirala nepristranost Županijskog suda u Splitu i dovodila je u sumnju.

39. S obzirom na važnost dojmova, Sud također primjećuje kako nije moguće utvrditi točan utjecaj suca D.P. na ishod žalbe koju je uložio protivnik podnositeljice zahtjeva budući da je Županijski sud u Splitu odlučivao u zatvorenoj sjednici. Međutim, može se primijetiti da je sudac D.P. predsjedao izvanraspravnim vijećem žalbenog suda i da je stoga podnositeljica zahtjeva imala razloga vjerovati da je on imao važnu ulogu u donošenju presude protiv nje i da bi se nepristranost Županijskog suda u Splitu mogla dovesti u ozbiljnu sumnju (usporediti s gore citiranim predmetom *Morice protiv Francuske*, odlomak 89.). Sud također primjećuje da je Županijski sud u Splitu jedan od najvećih županijskih sudova u Hrvatskoj, s više od četrdeset sudaca u svojem građanskom odjelu, te da stoga nema naznaka postojanja bilo kakvih praktičnih poteškoća u pronalaženju zamjene za suca D.P. među ostalim sucima (usporediti s predmetom *Golubović protiv Hrvatske*, br. 43947/10, odlomak 58., 27. studenoga 2012.; vidjeti također gore citirani predmet *Steck-Risch*, odlomak 39.).

40. Naposljetku, Sud primjećuje da Vrhovni sud Republike Hrvatske i Ustavni sud Republike Hrvatske nisu ispravili predmetnu manjkavost. Zasiurno postoji mogućnost da bi viši ili najviši sud mogao, u nekim okolnostima, ispraviti nepravilnosti u postupku pred nižim sudovima (vidjeti gore citirani predmet *De Cubber*, odlomak 33.; i predmet *Alenka Pečnik protiv Slovenije*, br. 44901/05, odlomak 43., 27. rujna 2012.). U ovome predmetu, iako su viši sudovi bili ovlašteni ukinuti odluku zbog toga što se činilo da predsjednik žalbenog vijeća nije bio nepristran, odbili su to učiniti i potvrdili su osporavanu presudu. Posljedično, nisu ispravili predmetni propust (vidjeti predmet *Kyprianou protiv Cipra* [VV], br. 73797/01, odlomak 134., ESLJP 2005-XIII).

41. Prethodna su razmatranja dovoljna da bi Sudu omogućila zaključak da sastav suda nije bio takav da jamči njegovu nepristranost i da nije ispunio standard Konvencije na temelju objektivnog testa.

42. Stoga je došlo do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije.

II. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

43. Člankom 41. Konvencije propisano je sljedeće:

„Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarnje pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravičnu naknadu povrijeđenoj stranci.”

A. Šteta

44. Podnositeljica zahtjeva potraživala je iznos od 3.500 eura (EUR) na ime neimovinske štete.

45. Vlada je osporila taj zahtjev.

46. Sud dodjeljuje podnositeljici zahtjeva potraživani iznos, odnosno 3.500 EUR, na ime neimovinske štete, uvećan za sve poreze koji bi se mogli zaračunati na taj iznos.

B. Troškovi i izdaci

47. Podnositeljica zahtjeva također je potraživala iznos od 3.491 EUR za troškove i izdatke nastale pred domaćim sudovima. Također je tražila troškove njezina pravnog zastupanja pred Sudom, ali nije ih specificirala.

48. Vlada je osporila i taj zahtjev.

49. Prema sudskoj praksi Suda podnositelj zahtjeva ima pravo na naknadu svojih troškova i izdataka samo ako je dokazano da su stvarno i nužno nastali i bili razumni glede iznosa. U ovom predmetu, uzimajući u obzir dokumente koje ima u posjedu i prethodno navedene kriterije, Sud smatra razumnim dosuditi iznos od 850 EUR za troškove i izdatke nastale pred Ustavnim sudom Republike Hrvatske. Što se tiče zahtjeva za troškove pravnog zastupanja podnositeljice zahtjeva pred Sudom, Sud ne može utvrditi iznos tih troškova jer podnositeljica zahtjeva nije navela nikakve detalje niti dostavila dokumente u tom pogledu. Stoga odbija njezin zahtjev u tom pogledu.

C. Zatezne kamate

50. Sud smatra primjerenim da se stopa zatezne kamate temelji na najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke uvećanoj za tri postotna poena.

IZ TIH RAZLOGA, SUD

1. Jednoglasno *utvrđuje* da je zahtjev dopušten;
2. *Presuđuje* sa šest glasova prema jednom da je došlo do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije;

3. *Presuđuje*, sa šest glasova prema jednom,
- (a) da tužena država treba isplatiti podnositeljici zahtjeva, u roku od tri mjeseca od dana konačnosti presude, na temelju članka 44. stavka 2. Konvencije, sljedeće iznose koje je potrebno preračunati u domaću valutu tužene države prema tečaju važećem na dan isplate:
 - (i) 3.500 EUR (tri tisuće i petsto eura), na ime neimovinske štete, uvećanih za sve poreze koji bi se mogli zaračunati;
 - (ii) 850 EUR (osamsto pedeset eura) na ime troškova i izdataka, uvećano za sve poreze koje bi se podnositeljici zahtjeva mogli zaračunati;
 - (b) da se od proteka prethodno navedena tri mjeseca do namirenja na prethodno spomenute iznose plaća obična kamata prema stopi koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke tijekom razdoblja neplaćanja, uvećanoj za tri postotna poena;
4. Jednoglasno *odbija* preostali dio zahtjeva podnositeljice za pravičnom naknadom.

Sastavljeno na engleskom jeziku i otpravljeno u pisanom obliku 27. lipnja 2017. sukladno pravilu 77. stavcima 2. i 3. Poslovnika Suda.

Stanley Naismith
Tajnik

Işıl Karakaş
Predsjednica

U skladu s člankom 45. stavkom 2. Konvencije i pravilom 74. stavkom 2. Poslovnika Suda, ovoj se presudi dodaje izdvojeno mišljenje suca Kjølbrea.

A.I.K.
S.H.N.

SUPROTSTAVLJENO MIŠLJENJE SUCA KJØLBROA

1. Prema mišljenju većine, postoje objektivni razlozi da se dovede u pitanje nepristranost suca koji odlučuje o parničnom sporu ako sudac ima bliske obiteljske veze s odvjetničkim vježbenikom koji radi u odvjetničkom društvu odvjetnika koji zastupa jednu stranku u postupku, iako odvjetnički vježbenik nije ni zastupao stranku niti radio na predmetu.

2. Ovo je prvi put da je Sud utvrdio povredu u takvoj situaciji, a presuda je značajna za daljnji razvoj sudske prakse Suda koja povećava standarde potrebne za nepristrani sud. Ja osobno nisam uvjeren u nužnost usvajanja takvog stajališta niti u argumente da se to učini.

3. Iako se obrazloženje u presudi temelji na konkretnim okolnostima ovoga predmeta, smatram da će se utvrđenje Suda općenito primjenjivati. Stoga će u praksi presuda Suda isključiti mogućnost da sudac odluči o građanskom sporu ako je bliski srodnik suca zaposlen kao odvjetnički vježbenik u odvjetničkom uredu koji zastupa jednu stranku u postupku, iako odvjetnički vježbenik nije ni zastupao stranku niti je radio na predmetu.

4. Prilikom ocjenjivanja postoje li objektivni razlozi da se dovede u pitanje nepristranost suca D.P., valja razmotriti prirodu veze između suca D.P. i protivnika podnositeljice zahtjeva u parničnom postupku, kao i prirodu spora o kojem se odlučuje u parničnom postupku.

5. Po mojem mišljenju, veza između suca D.P. i protivnika podnositeljice zahtjeva u parničnom postupku prilično je udaljena i slaba. Sudac D.P. nije imao nikakve obiteljske veze s protivnikom podnositeljice zahtjeva u parničnom postupku. Niti je u bilo kojem trenutku tijekom postupka zastupao protivnika podnositeljice zahtjeva kao odvjetnik (vidjeti, suprotno tome, predmet *Wettstein protiv Švicarske*, br. 33958/96, odlomak 47., ESLJP 2000-XII, i predmet *Mežnarić protiv Hrvatske*, br. 71615/01, odlomci 34.-37., 15. srpnja 2005.). Nadalje, nije imao nikakvih obiteljskih veza s odvjetnicima koji su zastupali protivnika podnositeljice zahtjeva (vidjeti predmet *Micallef protiv Malte* [VV], br. 17056/06, odlomci 100.-105., ESLJP 2009). Niti je imao obiteljske veze s osobama koje su bile uključene ili su radile na predmetu (vidjeti, na primjer, predmete *Steck-Risch i drugi protiv Lihtenštajna*, br. 63151/00, odlomak 48., 19. svibnja 2005., i *Huseyn i drugi protiv Azerbajdžana*, br. 35485/05 i 3 druga, odlomak 168., 26. srpnja 2011.). Sudac D.P. bio je otac N.P., koji je bio odvjetnički vježbenik u odvjetničkom uredu odvjetnika V.Lj. i Z.V. koji su zastupali M.R. u parničnom postupku, ali N.P. nije bio uključen u predmet ni na koji način. Dakle, N.P. nije niti u jednom trenutku tijekom postupka zastupao M.R., niti je na bilo koji način radio na predmetu.

6. S obzirom na prirodu spora između podnositeljice zahtjeva i M.R., koji je uključivao spor oko oporuke, ne postoji ništa što bi ukazivalo na to da je sudac D.P. imao izravan ili neizravan interes u ishodu postupka (vidjeti, suprotno tome, predmete *Pétur Thór Sigurðsson protiv Islanda*, br.

39731/98, odlomak 45., ESLJP 2003-IV; *Pescador Valero protiv Španjolske*, br. 62435/00, odlomak 27., ESLJP 2003-VII; *Sacilor-Lormines protiv Francuske*, br. 65411/01, odlomci 64.-70., ESLJP 2006-XIII; *Tocono i Profesorii Prometeiști protiv Moldavije*, br. 32263/03, odlomak 31., 26. lipnja 2007.; *UTE Saur Vallnet protiv Andore*, br. 16047/10, odlomci 52.-58., 29. svibnja 2012.; i *Mitrov protiv bivše jugoslavenske Republike Makedonije*, br. 45959/09, odlomak 55., 2. lipnja 2016.). Čini se prilično teoretskim i neuvjerljivim reći da bi na suca D.P., u obradi ili rješavanju građanskog spora, utjecala činjenica da je njegov sin bio odvjetnički vježbenik u odvjetničkom uredu koji je zastupao protivnika podnositeljice zahtjeva u parničnom postupku i teško mogu reći da su bojazni podnositeljice zahtjeva u tom pogledu objektivno opravdani.

7. Stoga, imajući u vidu udaljenost osporene veze između suca D.P. i protivnika podnositeljice zahtjeva u parničnom postupku, činjenicu da N.P. nije bio uključen u predmet ni na koji način, činjenicu da je sudac D.P. bio jedan od triju sudaca koji su odlučivali o tom predmetu, i činjenicu da D.P. nije imao izravan ili neizravan interes u ishodu parničnog postupka, ne smatram da sudac D.P. nije imao objektivnu nepristranost.

8. Također pridajem važnost činjenici da utvrđivanje povrede članka 6. Konvencije od strane Suda u ovome predmetu može imati implikacije i uzrokovati praktične poteškoće, posebice za manje jurisdikcije (vidjeti predmete *Biagioli protiv San Marina* (odl.), br. 8162/13, odlomak 80., 8. srpnja 2014., i *A.K. v. Liechtenstein*, br. 38191/12, odlomak 82.-83., 9. srpnja 2015.).

9. Unatoč prethodno navedenom, priznajem da bi se situacija poput ove u ovome predmetu (sudac ima obiteljske veze s odvjetničkim vježbenikom koji nije bio uključen u predmet, ali koji radi u odvjetničkom uredu koji zastupa stranku u postupku) u praksi često izbjegavala i rješavala bez ikakvih poteškoća jer bi suca zamijenio kolega bez takvih obiteljskih veza. Međutim, to nije samo po sebi dovoljna osnova da bi se tvrdilo kako postoje objektivni razlozi da se dovede u pitanje nepristranost suca. Drugim riječima, pitanje koje se često rješava u praksi sada je izmijenjeno u zakonsku obvezu koja proizlazi iz članka 6. Konvencije.

10. Prema mojoj ocjeni predmeta, informacije o domaćoj praksi (vidjeti odlomke 19. i 21. presuda) nisu bile odlučujuće. Kada je Vrhovni sud Republike Hrvatske 14. rujna 2011. godine odlučio o predmetu podnositeljice zahtjeva (vidjeti odlomak 10. presude), istaknuo je činjenicu da odvjetnički vježbenik „nije ni na koji način sudjelovao u predmetnom postupku”. Stoga činjenica da je sin suca bio odvjetnički vježbenik u odvjetničkom uredu koji je zastupao protivnika podnositeljice zahtjeva u parničnom postupku nije sama po sebi dovoljna da dovede u pitanje nepristranost suca. Nekoliko godina ranije, 27. rujna 2005. godine, Vrhovni sud Republike Hrvatske donio je odluku (vidjeti odlomak 19. presude) koja se može tumačiti kao suprotna odluci Vrhovnog suda Republike Hrvatske u

predmetu podnositeljice zahtjeva. Međutim, samo nekoliko mjeseci prije donošenja odluke u predmetu podnositeljice zahtjeva, 11. lipnja 2009. godine, Vrhovni sud Republike Hrvatske donio je odluku u kojoj je naglasio činjenicu da je odvjetnički vježbenik zastupao drugu stranku u postupku, ili drugim riječima, da je odvjetnički vježbenik sudjelovao u postupku (vidjeti odlomak 21. presude). Dakle, praksa Vrhovnog suda Republike Hrvatske, u onoj mjeri u kojoj bi mogla postojati bilo kakva nedosljednost, ne predstavlja situaciju u kojoj je neispunjavanje domaćih zahtjeva dovoljno da dovede u pitanje nepristranost suca (vidjeti, na primjer, predmete, *Pfeifer i Plankl protiv Austrije*, 25. veljače 1992., odlomak 36., Serija A br. 227; *Oberschlick protiv Austrije (br. 1)*, 23. svibnja 1991., odlomak 50., Serija A br. 204; i gore citirani predmet *Mežnarić*, odlomak 27.).